

บทที่ 4 ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

4.1 ผลการศึกษา

ผลการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาในระยะเวลาที่หนึ่งและระยะที่สองของการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถาบันการศึกษาและหลักสูตรที่เปิดสอนที่รวบรวมมาจากอินเทอร์เน็ต และสัมภาษณ์อาจารย์ที่ทำการสอนในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซีย พร้อมทั้งได้ทบทวนเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ทำการศึกษา หลังจากนั้นได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้โดยจัดเป็นกลุ่มข้อมูลที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยทั้ง 4 ข้อ โดยมีผลการศึกษาที่ตอบคำถามในการวิจัย ได้ดังนี้

คำถามการวิจัยข้อที่ 1 สถานการณ์หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซียเป็นอย่างไร

ผลการศึกษาที่ตอบคำถามด้านสถานการณ์หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซีย สามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วนคือ ส่วนที่เกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีในประเทศอินโดนีเซีย และส่วนที่เกี่ยวกับเนื้อหาของหลักสูตรด้านการท่องเที่ยว ที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีในประเทศอินโดนีเซีย ผลการศึกษาทั้งสองส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของสถานการณ์ปัจจุบันในการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวในประเทศอินโดนีเซีย ดังนี้

- **โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีในประเทศอินโดนีเซีย**

หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีที่เปิดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาต่างๆในประเทศอินโดนีเซีย สามารถแบ่งออกได้สองประเภทที่สำคัญ คือ การศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (Diploma 4) และการศึกษาระดับปริญญาตรี (Strata 1 หรือ Sarjana 1) วุฒิปริญญาตรีที่แตกต่างกันย่อมเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นว่าการศึกษาในทั้งสองหลักสูตรดังกล่าวย่อมมีความแตกต่างกัน ตารางที่ 4.1 เป็นตารางแสดงการ

เปรียบเทียบโครงสร้างหลักสูตรของทั้งสองประเภทว่ามีความคล้ายคลึงหรือมีความแตกต่างกันในลักษณะใด และอย่างไรบ้าง

จากตารางที่ 4.1 จะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาที่สามารถเปิดการเรียนการสอนทั้งสองหลักสูตรนี้ได้คือสถาบันที่เป็นวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย โดยสถาบันดังกล่าวสามารถเปิดเพียงหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งหรือทั้งสองหลักสูตรก็ได้ โดยปกติแล้ววิทยาลัยอาชีวศึกษาจะเป็นผู้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (หรือ Diploma 4) ในด้านการท่องเที่ยว การโรงแรม และ/หรือการบริการและการต้อนรับ แต่มีบางสถาบันในระดับอาชีวศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรปริญญาตรี โดยเฉพาะด้านการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม ตัวอย่างเช่น วิทยาลัยการท่องเที่ยวที่เมืองไตรซัคตี (Sekolah Tinggi Pariwisata Trisakti) ในลักษณะที่คล้ายกัน มหาวิทยาลัยบางแห่งได้เปิดการเรียนการสอนทั้งสองหลักสูตร เช่น การเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (D4) ทางด้านการท่องเที่ยว และหลักสูตรปริญญาตรี (S1) ด้านการจัดการจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยอูดายานา (Udayana University)

นอกเหนือจากนี้ การเปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยวของทั้งสองหลักสูตรมีการกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาจนสำเร็จการศึกษาเป็นระยะเวลารวมทั้งสิ้น 4 ปี หรือ 8 ภาคการศึกษา โดยที่นักศึกษาจะต้องลงทะเบียนเรียนจนครบหลักสูตรเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 144 หน่วยกิต ซึ่งการกำหนดจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำในจำนวนที่ระบุนี้ เป็นการปฏิบัติตามนโยบายมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการของประเทศอินโดนีเซีย แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบได้ว่าสถาบันการศึกษาบางแห่งอาจจะมีการกำหนดจำนวนหน่วยกิตที่แตกต่างกันในแต่ละหลักสูตร เช่น การกำหนดจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำในการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (D4) อาจเป็นได้ตั้งแต่ 144 ถึง 153 หน่วยกิต ในขณะที่จำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำในการศึกษาในระดับปริญญาตรี (S1) อาจเป็นได้ตั้งแต่ 144 ถึง 146 หน่วยกิต

ตาราง 4.1 โครงสร้างหลักสูตรการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีในประเทศอินโดนีเซีย

ระดับการศึกษา	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง 4 (D4)	ปริญญาตรี (S1)
สถาบันการศึกษา	วิทยาลัย มหาวิทยาลัย	วิทยาลัย มหาวิทยาลัย
จำนวนหน่วยกิตและ ภาคการศึกษา	144 หน่วย 4 ปี (8 เทอม)	144 หน่วย 4 ปี (8 เทอม)
โครงสร้างวิชา	- 60% ปฏิบัติ - 40% ทฤษฎี	- 60% ทฤษฎี - 40% ปฏิบัติ
กลุ่มวิชา	- กลุ่มวิชาเพื่อการพัฒนา บุคลิกภาพ (MPK) - กลุ่มวิชาเสริมทักษะทางวิชาการ (MKK) - กลุ่มวิชาเพิ่มความเชี่ยวชาญใน การทำงาน (MKB) - กลุ่มวิชาปฏิบัติงาน (CDM) - กลุ่มวิชาเกี่ยวกับชีวิตและสังคม (MBB)	<u>เหมือนกับ D4</u> - กลุ่มวิชาเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ (MPK) - กลุ่มวิชาเสริมทักษะทางวิชาการ (MKK) - กลุ่มวิชาเพิ่มความเชี่ยวชาญในการ ทำงาน (MKB) - กลุ่มวิชาปฏิบัติงาน (CDM) - กลุ่มวิชาเกี่ยวกับชีวิตและสังคม (MBB) <u>แตกต่างจาก D4</u> - กลุ่มวิชาทั่วไป (MKU) - กลุ่มวิชาแกนของคณะ (MKK) - กลุ่มวิชาแกนในหลักสูตรที่ศึกษา (MKK) - กลุ่มวิชาความชำนาญเฉพาะด้าน (MKPP) - กลุ่มวิชาแบบฝึกหัดเชิงวิชาการ (MKLA)

นอกจากนั้นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างสัดส่วนรายวิชาที่บรรจุในโครงสร้างของทั้งสองหลักสูตร โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้ประมาณโครงสร้างวิชาของทั้งสองหลักสูตรว่ามี อัตราส่วนอยู่ที่ 60-40 โดยดูจากธรรมชาติของวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรทั้งสองหลักสูตรว่า มุ่งเน้นในด้านทฤษฎีหรือด้านการปฏิบัติ ตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่าทั้งสองหลักสูตรมีอัตราส่วนของโครงสร้างวิชาที่เป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกัน โดยที่การศึกษาในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงจะมี วิชาด้านการปฏิบัติ 60% และวิชาด้านทฤษฎี 40% ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง (D4) มีโครงสร้างวิชาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานจริงโดยเฉพาะในระดับการปฏิบัติการมากกว่าการเน้นทางด้านทฤษฎี ในทางตรงกันข้ามการศึกษาในระดับปริญญาตรีจะมีวิชาด้านทฤษฎี 60% และมีวิชาปฏิบัติ 40% ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการศึกษาในระดับปริญญาตรีมีโครงสร้างวิชาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรอบรู้ในด้านทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในหลักสูตรมากกว่าเน้นในด้านทักษะการปฏิบัติงาน

นอกเหนือจากนี้ ตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่าการศึกษาด้านการท่องเที่ยวนในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง (D4) มีความแตกต่างจากการศึกษาในระดับปริญญาตรี (S1) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิชาที่ต้องศึกษาในหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการของประเทศอินโดนีเซียได้กำหนดกลุ่มวิชาสำหรับหลักสูตรต่างๆทั่วประเทศที่เปิดสอนในระดับ D4 และ S1 โดยที่สถาบันการศึกษาเหล่านั้นสามารถสร้างรายวิชาได้เองแต่ต้องให้สอดคล้องกับกลุ่มวิชาต่างๆที่กำหนด จากตารางจะเห็นว่า วิชาต่างๆที่เปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงจะประกอบไปด้วยกลุ่มวิชาต่างๆคือ กลุ่มวิชาเพื่อการพัฒนาบุคลากร (MPK); กลุ่มวิชาเสริมทักษะทางวิชาการ (MKK); กลุ่มวิชาเพิ่มความเชี่ยวชาญในการทำงาน (MKB); กลุ่มวิชาปฏิบัติงาน (CDM); และ กลุ่มวิชาเกี่ยวกับชีวิตและสังคม (MBB) โดยที่กลุ่มวิชาเหล่านี้ยังคงถูกนำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรในการศึกษาด้านการท่องเที่ยวนในระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยที่ทำการปรับหลักสูตรของตนจากระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงมาเป็นระดับปริญญาตรี ซึ่งมีเพียงหนึ่งหรือสองมหาวิทยาลัยเท่านั้นที่มีการกำหนดกลุ่มวิชาให้มีความแตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ โดยวิชาต่างๆที่เปิดสอนนั้นประกอบไปด้วยกลุ่มวิชาต่างๆ ดังนี้ กลุ่มวิชาทั่วไป (MKU); กลุ่มวิชาแกนของคณะ (MKK); กลุ่มวิชาแกนในหลักสูตรที่ศึกษา (MKK); กลุ่มวิชาความชำนาญเฉพาะด้าน (MKPP); และกลุ่มวิชาแบบฝึกหัดเชิงวิชาการ (MKLA) รายวิชาต่างๆที่ถูกจัดไปอยู่ในกลุ่มวิชาต่างๆนั้น ประกอบไปด้วยสองส่วนคือ วิชาที่มีเนื้อหาทั่วไปที่ต้องเปิดสอนในสถาบันการศึกษาทั่วประเทศที่มีหลักสูตรดังกล่าว และ วิชาที่มีเนื้อหาเฉพาะท้องถิ่น โดยที่สถาบันการศึกษาเหล่านี้มีอำนาจในการพัฒนาวิชาท้องถิ่นได้เอง

เพื่อเป็นการสร้างความแตกต่างระหว่างสถาบันการศึกษาที่เปิดหลักสูตรการศึกษาที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน

ถึงแม้ว่าจะมีสถาบันการศึกษาที่หลากหลายประเภทเปิดการเรียนการสอนด้านการท่องเที่ยว แต่การศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ การศึกษาในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง (Diploma 4) และ การศึกษาในระดับปริญญาตรี (Strata 1 หรือ Sarjana 1) โดยในการศึกษาทั้งสองหลักสูตรนี้จะมีโครงสร้างหลักสูตรที่คล้ายกันคือ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำที่ 144 หน่วยกิต และมีระยะเวลาในการศึกษาตลอดหลักสูตรที่ 4 ปี หรือ 8 เทอม แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองหลักสูตรยังคงมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องของโครงสร้างวิชา โดยที่การศึกษาในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงมีโครงสร้างวิชาที่เน้นในด้านของทักษะการปฏิบัติงานในขณะที่การศึกษาในระดับปริญญาตรีมีโครงสร้างวิชาที่มุ่งเน้นในเรื่องของการสร้างความรอบรู้ในทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่เปิดสอน ดูเหมือนว่ากลุ่มวิชาที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการกลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาเป็นไปได้อย่างสะดวกขึ้น สำหรับรายวิชาที่บรรจุอยู่ในแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันในด้านของคุณลักษณะและความเข้มข้นทางวิชาการที่นักศึกษาจะได้รับ ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทและเป้าหมายของแต่ละหลักสูตร

- **เนื้อหาของหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีในประเทศอินโดนีเซีย**

ด้วยความหลากหลายของรายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรี (ทั้ง D4 และ S1) จะเห็นได้ว่ารายวิชาส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญๆ ที่เป็นความรู้พื้นฐานและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว นอกนั้นรายวิชาที่เหลือจะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในหลักสูตร นอกเหนือจากรายวิชาที่เปิดสอนแล้วการกำหนดระยะเวลาการฝึกงานในสถานประกอบการจริงก็เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญที่มักจะค้นพบในหลักสูตรการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในประเทศอินโดนีเซีย ตาราง 4.2 เปรียบเทียบรายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตร D4 และ S1 เพื่อให้เห็นถึงความคล้ายคลึงหรือความแตกต่างระหว่างทั้งสองหลักสูตร

ตาราง 4.2 เนื้อหาหลักสูตรของการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย

วุฒิปัตร์	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง 4	ปริญญาตรี
เนื้อหาวิชาการ/ ทฤษฎีด้านการ ท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว/การต้อนรับ - การตลาดการท่องเที่ยวและการต้อนรับ - สถิติการท่องเที่ยว - เศรษฐกิจการท่องเที่ยว - กฎหมายธุรกิจท่องเที่ยว - วิทยาการท่องเที่ยวและการต้อนรับ - จิตวิทยาการบริการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว/การต้อนรับ - การจัดการด้านการท่องเที่ยว/การต้อนรับ - สังคมวิทยาการท่องเที่ยว - ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว - นิเวศวิทยาการท่องเที่ยว - การจัดการการตลาดการท่องเที่ยว/การต้อนรับ - การจัดการทางการเงินสำหรับการท่องเที่ยวและการต้อนรับ - จริยธรรมและกฎหมายธุรกิจท่องเที่ยว - สถิติการท่องเที่ยว - ระเบียบวิธีวิจัยในการท่องเที่ยว - จิตวิทยาการบริการ/การบริการและพฤติกรรมผู้บริโภค
การเสริมทักษะที่ เกี่ยวข้อง กับ หลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> - ศาสนาและวัฒนธรรม - ภาษาต่างประเทศ (อังกฤษ/อื่นๆ) - คอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศ - การบัญชี - การฝึกทักษะการปฏิบัติงานในวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้อง 	<ul style="list-style-type: none"> - ศาสนาและวัฒนธรรม - ภาษาอังกฤษ - ความรู้เบื้องต้นด้านการจัดการ/เศรษฐกิจศาสตร์/การตลาด - ความรู้เชิงปริมาณ/การคำนวณ
ความสามารถใน การปฏิบัติงาน	- การฝึกงานในระดับปฏิบัติการ (operational level) ในสถานประกอบการทั้งภายในประเทศ อินโดนีเซียและในต่างประเทศ เป็นระยะเวลาประมาณ 3 ถึง 12 เดือน	- บางสถานศึกษากำหนดให้มีการฝึกงานจริงในสถานประกอบการ เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 เดือน แต่สถานศึกษาบางแห่งมีความเห็นว่าการฝึกงานไม่ใช่สิ่งจำเป็น

ตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่าทั้งสองหลักสูตรมีการเปิดสอนในรายวิชาที่คล้ายคลึงกันมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวิชาที่ให้ความรู้ในภาพรวมของการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และสร้างความเข้าใจเบื้องต้นว่าการท่องเที่ยวคืออะไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความรู้พื้นฐานที่นักศึกษาด้านการท่องเที่ยวพึงมี นอกจากนี้ยังมีการเปิดสอนในวิชาอื่นๆที่ต้องเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การตลาด สถิติ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย การวิจัย และจิตวิทยาการบริการ ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดในรายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตร D4 และ S1 คือ ในหลักสูตร S1 จะมีบางรายวิชาที่เป็นการประยุกต์แนวคิดหรือทฤษฎีทางการท่องเที่ยวเข้ากับศาสตร์ต่างๆที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาที่นำเสนอ เช่น การจัดการด้านการท่องเที่ยว/การต้อนรับ การจัดการการตลาดการท่องเที่ยว/การต้อนรับ และการจัดการทางการเงินสำหรับการท่องเที่ยวและการต้อนรับ ซึ่งเป็นวิชาที่มีการประยุกต์แนวคิดด้านการท่องเที่ยวกับศาสตร์ด้านการจัดการเข้าด้วยกันเพื่อเปิดสอนในหลักสูตรระดับปริญญาตรีด้านการจัดการการท่องเที่ยวและการต้อนรับ

สำหรับรายวิชาที่เป็นการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่เปิดสอนนั้น จะเห็นได้ว่าทั้งสองหลักสูตรมีความคล้ายคลึงกันในการเปิดสอนรายวิชาที่เป็นการพัฒนาทักษะทั่วไปด้านศาสนาและวัฒนธรรม และภาษาต่างประเทศ เนื่องจากทั้งสองหลักสูตรมีการเปิดสอนในวิชาศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมของอินโดนีเซียเหมือนกัน ในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวัฒนธรรมอื่นนั้นทั้งสองหลักสูตรจะเปิดสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศต่างๆในภาพรวมโดยไม่มี การเปิดสอนวิชาที่เน้นในด้านวัฒนธรรมอาเซียน ส่วนในรายวิชาที่เป็นศาสนาอื่นๆเป็นเสมือนวิชาเลือกเรียนเพิ่มเติมตามความสนใจของผู้เรียน ในส่วนของวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา ทั้งสองหลักสูตรเปิดสอนวิชาภาษาบาฮาซา (Bahasa) ซึ่งเป็นภาษากลางที่ใช้ในประเทศอินโดนีเซีย ส่วนภาษาต่างประเทศที่เปิดสอนในหลักสูตรทั้งสองจะมีความแตกต่างกันเล็กน้อยคือ หลักสูตร D4 จะเน้นในเรื่องของภาษาต่างประเทศที่หลากหลายกว่าหลักสูตร S1 ซึ่งจะเน้นเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอื่นๆ ซึ่งเปิดสอนแตกต่างกันในแต่ละหลักสูตร เช่น วิชาคอมพิวเตอร์ และวิชาบัญชี เปิดสอนในหลักสูตร D4 ในขณะที่ วิชาการคำนวณและวิชาพื้นฐานในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรเปิดสอนในหลักสูตร S1

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการฝึกงานในสถานประกอบการนั้น หลักสูตรการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เปิดสอนในระดับ D4 จะกำหนดให้นักศึกษาในหลักสูตรต้องออกไปปฏิบัติงานจริงกับสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวเป็นเวลาอย่างน้อย 3 เดือน อย่างไรก็ตามเวลาที่ใช้ในการฝึกงานในสถานประกอบการอาจมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักสูตรที่เปิดสอนในแต่ละ

สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาบางแห่งอาจมีการกำหนดให้นักศึกษาของตนเข้ารับการฝึกงานในทุกภาคการศึกษาที่สองของแต่ละปีการศึกษาและเข้ารับการฝึกงานในสถานประกอบการทั้งภายในประเทศและต่างประเทศด้วย ในทางตรงกันข้าม สถาบันการศึกษาบางแห่งที่เปิดสอนในระดับ S1 กำหนดให้มีการฝึกงานในสถานประกอบการเป็นเวลาประมาณ 3 เดือน ในขณะที่สถาบันการศึกษาบางแห่งมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญต่อการศึกษาในหลักสูตรที่เปิดสอน ตัวอย่างเช่น หลักสูตรการจัดการการตลาดการท่องเที่ยวหรือเศรษฐศาสตร์การท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องกำหนดให้มีการฝึกงาน ในขณะที่หลักสูตรการจัดการรีสอร์ทและนันทนาการ หลักสูตรการจัดการอุตสาหกรรมการจัดเลี้ยง และหลักสูตรการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว กำหนดให้มีการฝึกงานในสถานประกอบการเป็นเวลา 3 เดือน

จะเห็นได้ว่าชื่อวิชาที่เปิดสอนการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับ S1 มีความหลากหลายกว่าในระดับ D4 แต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาวิชาที่เปิดสอนในทั้งสองระดับไม่แตกต่างกันมากนัก โดยเฉพาะในส่วนของเนื้อหาที่เป็นเนื้อหาที่เป็นความรู้พื้นฐานและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว นอกเหนือจากนี้ การศึกษาทั้งสองระดับยังให้ความสำคัญกับวิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรม และวิชาภาษาต่างประเทศเหมือนกันด้วย แต่การศึกษาในระดับ D4 เปิดสอนวิชาที่เป็นการพัฒนาทักษะในระดับการปฏิบัติการในขณะที่การศึกษาในระดับ S1 เปิดสอนวิชาที่เป็นการพัฒนาทักษะการคำนวณและการคิดเชิงวิเคราะห์ ซึ่งเป็นทักษะในระดับการบริหารจัดการมากกว่าระดับปฏิบัติการ ในส่วนของการฝึกงานในสถานประกอบการนั้น หลักสูตรส่วนใหญ่ในการศึกษาระดับ D4 มีการกำหนดระยะเวลาในการฝึกงานไว้อย่างชัดเจนในขณะที่หลักสูตรบางหลักสูตรในการศึกษาระดับ S1 ไม่เห็นความสำคัญของการฝึกงานในหลักสูตรที่เปิดสอน

คำถามการวิจัยข้อที่ 2 จุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซียเป็นอย่างไร

ผลการศึกษสำหรับตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลหลักในการวิเคราะห์เพื่อหาจุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีในประเทศอินโดนีเซีย นอกจากนั้นได้มีการนำผลการศึกษาที่ได้ไปเปรียบเทียบกับงานศึกษาด้านการศึกษากการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซียที่ผ่านมาในอดีตเพื่อพิจารณาถึงข้อมูลด้านอื่นๆเพิ่มเติมเพื่อผลการศึกษาที่สมบูรณ์ ซึ่งผลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ ได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญๆและนำเสนอในตารางที่ 4.3 ดังนี้

ตาราง 4.3 จุดแข็งและจุดอ่อนของการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซีย

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ul style="list-style-type: none"> - มีหลักสูตรที่หลากหลาย โดยเน้นในหลักสูตรวิชาชีพด้านงานโรงแรม การบริการและ/หรือการต้อนรับ - หลักสูตรวิชาชีพชั้นสูง (D4) มีทักษะด้านการปฏิบัติงานที่เข้มแข็ง - มีการพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีด้านการท่องเที่ยว (S1) เพิ่มมากขึ้น โดยผสมผสานกับศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ - โครงสร้างของหลักสูตรทุกหลักสูตรต้องได้รับการรับรองโดยหน่วยงานการรับรองระดับชาติ (National Accreditation Body –BAN) 	<ul style="list-style-type: none"> - หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาทางวิชาการมีเปิดสอนเป็นจำนวนน้อย ซึ่งอาจนำไปสู่การขาดแคลนทรัพยากรบุคคลในระดับบริหาร - การเรียนในระดับปริญญาตรี (S1) ทำให้ขาดทักษะการปฏิบัติงานในระดับปฏิบัติการ - ความสำคัญของการฝึกงานในระดับปริญญาตรี (S1) ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละหลักสูตร - ทุนสนับสนุนจากรัฐบาลไม่เพียงพอต่อความต้องการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ - ไม่มีวิชาที่เปิดสอนเกี่ยวกับการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทั้งหลักสูตร D4 และ S1

ผลจากการศึกษาที่นำเสนอในตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่า การศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในประเทศอินโดนีเซียมีจุดแข็งและจุดอ่อนอยู่หลายประการทั้งในภาพรวมของการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวและในส่วนของเนื้อหาของหลักสูตรแต่ละหลักสูตรที่เปิดสอนในระดับมหาวิทยาลัย

ในภาพรวมของการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในประเทศอินโดนีเซียนั้นจะเห็นได้ว่าหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนอยู่ในประเทศอินโดนีเซียนั้นส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรวิชาชีพที่เน้นในด้านงานโรงแรม การบริการและ/หรืองานต้อนรับ ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความชำนาญในระดับปฏิบัติการมากกว่าด้านวิชาการ แต่หลักสูตรดังกล่าวนี้ผลิตบุคลากรในระดับปฏิบัติการมากกว่าระดับบริหารและอาจจะก่อให้เกิดการขาดแคลนบุคลากรในระดับบริหาร โดยเฉพาะผู้บริหารในระดับล่างและระดับกลาง จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถาบันการศึกษาหลายแห่งได้พัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่สามารถผลิตบุคลากรในระดับบริหารให้แก่ภาคธุรกิจได้ โดยมีเนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากขึ้นและมีการผสมผสานกันระหว่างศาสตร์ทางการท่องเที่ยวและศาสตร์อื่นๆ เพื่อมุ่งเน้นในการผลิตนักศึกษาที่มีความสามารถในเชิงวิชาการและการ

คดีวิเคราะห์เชิงปริมาณ ซึ่งหลักสูตรในลักษณะดังกล่าวนี้ได้มีการเปิดสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรี จนถึงปริญญาเอก ตัวอย่างเช่น การจัดการการบริการและการต้อนรับ (Hospitality Service Management) การจัดการการต้อนรับ (Hospitality Management) การจัดการการท่องเที่ยวและการต้อนรับ (Hospitality and Tourism Management) และ การจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม (Hotel and Tourism Management) นอกเหนือจากนี้กระทรวงการศึกษาและวัฒนธรรมของประเทศ อินโดนีเซียยังได้มีการจัดตั้งหน่วยงานการรับรองระดับชาติ (BAN – National Accreditation Body) ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่หลักในการควบคุมคุณภาพของหลักสูตรต่างๆที่นำเสนอโดย สถาบันการศึกษาภาครัฐและภาคเอกชนที่เปิดสอนในประเทศอินโดนีเซีย ส่วนในเรื่องของทุนสนับสนุนในด้านการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยของรัฐบาลนั้น ดูเหมือนว่าจะขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์และความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นที่มหาวิทยาลัยนั้นๆสังกัดอยู่ ตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยของรัฐบาลบางแห่งได้รับทุนสนับสนุนในด้าน สิ่งก่อสร้าง อาคารเรียน จากรัฐบาลอย่างดี ในขณะที่มหาวิทยาลัยของรัฐบาลบางแห่งขาดบ ช่วยเหลือในการสร้างอาคารเรียน และอุปกรณ์การปฏิบัติงาน

ในส่วนของการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีที่เปิดสอนในประเทศอินโดนีเซีย ทั้งหลักสูตร D4 และ S1 นั้น จะเห็นได้ว่าทั้งสองหลักสูตรนี้มีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน เนื่องจากหลักสูตร D4 ที่เปิดสอนในสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการพัฒนาต่อยอดมาจาก หลักสูตรวิชาชีพขั้นต้น ดังนั้นจุดแข็งของเนื้อหาในหลักสูตรนี้จึงเป็นในลักษณะของการมีโอกาสได้ พัฒนาความรู้และทักษะการปฏิบัติงานในระดับปฏิบัติการให้มีความชำนาญเชี่ยวชาญเพิ่มมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามกับหลักสูตร S1 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่โดยเป็นหลักสูตรที่ ผสมผสานความรู้เชิงวิชาการด้านการท่องเที่ยวและศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง ทำให้เนื้อหาหลักของ หลักสูตรเน้นไปที่ความรู้ความชำนาญในเชิงวิชาการมากกว่าทักษะการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ หลักสูตร S1 บางหลักสูตรไม่มีการบังคับให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานในขณะที่บางหลักสูตรบังคับให้ มีการฝึกงาน ความจำเป็นในการฝึกงานของนักศึกษานั้นดูเหมือนว่าจะขึ้นอยู่กับพิจารณาของ คณาจารย์ที่รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรที่เปิดสอน นอกจากนี้ การที่ไม่มีวิชาการเรียนรู้ข้าม วัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเปิดสอนในทั้งสองหลักสูตร (D4 และ S1) นับได้ว่าเป็น จุดอ่อนที่สำคัญในเตรียมตัวเข้าสู่การเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนในด้านการผลิตบุคลากรที่มี ความรู้ความสามารถในระดับปฏิบัติการและ/หรือในระดับบริหาร ที่สามารถทำงานในประเทศ สมาชิกในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้

จะเห็นได้ว่า การศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีในประเทศอินโดนีเซียส่วนใหญ่เป็นการพัฒนามาจากการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับอาชีวศึกษา ที่มุ่งเน้นด้านการปฏิบัติการมากกว่าด้านทฤษฎีและการคิดวิเคราะห์ หลักสูตรปริญญาตรีที่ถูกพัฒนาขึ้นมาใหม่ จึงเป็นหลักสูตรที่เน้นให้นักศึกษาได้มีความรู้ทางทฤษฎีและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในขณะทีลดความสำคัญด้านการฝึกทักษะการปฏิบัติงานลงไป จึงทำให้หลักสูตรการท่องเที่ยวทั้งในระดับอาชีวศึกษาและระดับปริญญาตรีที่เปิดสอนในปัจจุบันในประเทศอินโดนีเซียจึงมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านความรู้ทางทฤษฎี และทักษะในการปฏิบัติงานในระดับการทำงานที่แตกต่างกัน ในส่วนของการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติโดยเฉพาะในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทั้งหลักสูตร D4 และ S1 ยังไม่มีการเปิดสอนในรายวิชาดังกล่าว การศึกษาเพื่อหาแนวทางบูรณาการวิชาดังกล่าวในหลักสูตรการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการวิจัยครั้งนี้

คำถามการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซียเป็นอย่างไร

ผลการศึกษาสำหรับตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 3 นี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลหลักในการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงมุมมองหรือทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมในมหาวิทยาลัยต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติ โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเพื่อหาแนวทางการบูรณาการวิชาดังกล่าวไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในระดับมหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งผลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ ได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญๆได้ ดังนี้

- ทัศนคติต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติและการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนให้ความเห็นว่า การศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติมีความสำคัญต่อการศึกษาในหลักสูตรการท่องเที่ยว แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะมีทัศนคติต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติจากมุมมองของการตลาด โดยอธิบายว่าการศึกษาในวิชาดังกล่าวจะช่วยให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว/ลูกค้ากลุ่มต่างๆได้ และจะช่วยให้อุตสาหกรรมหรือประเทศที่เป็นจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวสามารถตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของลูกค้าแต่ละกลุ่มได้

ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับจากการวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวแสดงให้เห็นว่าการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติในลักษณะนี้ได้บรรจุในรายวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจ ตัวอย่างเช่น วิชาวัฒนธรรมโลก (Global Culture) และ วิชาการสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม (Crossed-cultural Understanding) เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาวิชาส่วนใหญ่เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจโดยทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในระดับนานาชาติและระดับโลก วิชาที่ศึกษาเฉพาะวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมอาเซียนนั้นไม่ได้ถูกระบุไว้ในทั้งสองหลักสูตร และไม่ได้ถูกกล่าวถึงในการตอบคำถามครั้งแรกของผู้ให้สัมภาษณ์ จนกระทั่งเมื่อถูกถามย้ำเพื่อสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นหรือมุมมองที่มีต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติเฉพาะในกลุ่มประชาคมอาเซียน จึงได้แสดงความคิดเห็นต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติเพื่อสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนให้ความสำคัญต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติเฉพาะในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่า เป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาในหลักสูตรการท่องเที่ยว ทั้งในด้านการตลาด คือ การศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในกลุ่มสมาชิกประชาคมอาเซียนจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกันเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถหาแนวทางในการสร้างเอกลักษณ์ของกลุ่มประชาคมอาเซียนเพื่อที่จะใช้เป็นจุดขายและแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวในระดับโลกได้ นอกจากนี้ การสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาในหลักสูตรการท่องเที่ยวในด้านสังคม คือ ทราบถึงความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมฯ และสามารถสร้างจุดร่วมทางวัฒนธรรม (Togetherness) ของกลุ่มประชาคมฯได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมฯ เนื่องจากความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะทำให้บุคคลสามารถเดินทางไปทำงานในประเทศที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างได้

- **แนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว**

ในการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ การบูรณาการวิชาดังกล่าวไว้ในโครงสร้างรายวิชา และการบูรณาการวิชาดังกล่าวไว้ในส่วนของกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือความร่วมมือทางวิชาการ โดยในการบูรณาการวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมในโครงสร้างรายวิชานั้นสามารถกระทำได้สองลักษณะคือ กำหนดให้เป็นวิชาเลือก (a selective or an optional subject) ในหลักสูตรที่เปิดสอน เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกที่สุดที่มหาวิทยาลัยต่างๆสามารถกระทำได้อย่างอิสระภายในกรอบระเบียบและข้อกำหนดของแต่ละมหาวิทยาลัยเอง ในทางตรงกันข้าม วิชาดังกล่าวสามารถบูรณาการในโครงสร้างรายวิชาได้โดยการกำหนดให้เป็นวิชาแกนของหลักสูตรที่เปิดสอน (a core subject) ซึ่งในวิธีดังกล่าวนี้ รัฐบาลโดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการจะต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร โดยเป็นผู้กำหนดและประกาศบังคับให้ทุกมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษาทั่วประเทศที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวนำไปใช้

นอกจากการบูรณาการวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมในโครงสร้างรายวิชาแล้ว การบูรณาการวิชาดังกล่าวในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวยังสามารถกระทำได้ในส่วนที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซียและมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น โปรแกรมการแลกเปลี่ยนนักศึกษา (student exchange program) การเยี่ยมชมสถานศึกษา (visiting trips) โปรแกรมความร่วมมือทางการศึกษา (joint/double degrees program) และการเชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศมาเป็นวิทยากรบรรยายในชั้นเรียน (guest lecturers) ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทุกท่านได้ชี้แจงว่ากิจกรรมต่างๆเหล่านี้ได้มีการดำเนินการอยู่แล้วในหลายมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซียซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมในหลักสูตรระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เชื่อว่ากิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้นักศึกษาของตนได้เรียนรู้และมีความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้ แต่อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเหล่านี้คือ ปัญหาด้านทุนทรัพย์ของนักศึกษา เนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่โดยเฉพาะนักศึกษาในระดับปริญญาตรีมีฐานะยากจนจึงเป็นการยากที่จะจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังกล่าวให้แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีได้ การจัดกิจกรรมเหล่านี้จึงเป็นที่นิยมในหลักสูตรระดับปริญญาโท เนื่องจากผู้เรียนมีทุนทรัพย์มากเพียงพอในการเข้าร่วมกิจกรรม

คำถามการวิจัยข้อที่ 4 แนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซียเป็นอย่างไร

ผลการศึกษาสำหรับตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 4 นี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลหลักในการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งผลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญๆได้ ดังนี้

- **แนวทางการสร้างความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัย**

การสร้างความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัยสามารถกระทำได้สองวิธีคือ การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา และการร่วมสร้างวิชาการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติ ในการสร้างความเข้าใจร่วมกันนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านให้ข้อเสนอแนะว่า มหาวิทยาลัยต่างๆที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว ควรสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงความสำคัญของวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมโดยเฉพาะในบริบทของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และควรตระหนักถึงความจำเป็นในการกำหนดให้เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรที่เปิดสอน โดยอาจจัดการประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยต่างๆ (international conferences, consortiums) เพื่อเป็นการแบ่งปันความรู้ และสร้างความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และความสำคัญต่อการศึกษาวรรณกรรมข้ามชาติในกลุ่มประเทศสมาชิก ซึ่งวิธีนี้สามารถใช้เป็นช่องทางสำหรับการสื่อสารระหว่างสถาบันการศึกษาต่างๆในกลุ่มประเทศสมาชิกโดยอาจมีการหมุนเวียนการเป็นประเทศเจ้าภาพในการจัดประชุม/สัมมนาได้ เพื่อที่จะได้มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสถาบันการศึกษาและกลุ่มประเทศสมาชิก ซึ่งความเข้าใจร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาในกลุ่มประเทศสมาชิกละนี้ จะช่วยให้ประเทศสมาชิกสามารถร่วมกันพัฒนาเนื้อหาสำคัญที่จำเป็นต่อการศึกษาวรรณกรรมข้ามชาติของกลุ่มประชาคมฯด้วย

นอกจากการสร้างความเข้าใจให้ตรงกันแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์บางท่านมีความเห็นว่ามีมหาวิทยาลัยต่างๆที่เปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจ

อาเซียนควรร่วมมือกันร่างและพัฒนาเนื้อหาวิชาการศึกษาวุฒนธรรมข้ามชาติที่มุ่งเน้นเฉพาะกลุ่มประเทศสมาชิก โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งกล่าวว่าบรรดาสถาบันการศึกษาในกลุ่มประเทศสมาชิกควรประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับวัฒนธรรมร่วม (Core Culture, Togetherness) ของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของกลุ่มประชาคมฯเอง นอกจากนี้ควรร่วมกันแจจแจงวัฒนธรรมหรือประเพณีที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศสมาชิกด้วยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และยังสามารถใช้ความแตกต่างที่มีในแต่ละประเทศเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดในการดึงดูดกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกันด้วย

● แนวทางการสร้างความร่วมมือในระดับประเทศ

นอกจากการสร้างความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัยแล้ว แนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย ยังสามารถกระทำในระดับประเทศได้สองลักษณะคือการสร้างความร่วมมือผ่านรัฐบาลกลาง และการสร้างความร่วมมือผ่านหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐและเอกชน สำหรับวิธีแรกนั้นเป็นลักษณะการร่วมมือกับรัฐบาลประเทศอินโดนีเซียผ่านกระทรวงศึกษาธิการ โดยให้รัฐบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว และกำหนดให้วิชาการศึกษาวุฒนธรรมในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นวิชาแกนในโครงร่างหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในประเทศ ซึ่งความร่วมมือของรัฐบาลในการร่วมสร้างหลักสูตรนี้จะสามารถนำหลักสูตรดังกล่าวนี้ไปบังคับใช้กับสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรดังกล่าวได้ทุกระดับ ตั้งแต่หลักสูตรระดับอาชีวศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา

นอกจากนี้ ผู้สัมภาษณ์บางท่านมีความคิดเห็นว่า ความร่วมมือที่เกิดขึ้นควรเป็นความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยง เช่น สมาคมการศึกษาด้านการท่องเที่ยง รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และกรมการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งในปัจจุบันนี้ สมาคมการศึกษาด้านการท่องเที่ยงเป็นผู้ดูแลด้านการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยง โดยมีการจัดประชุมเพื่อหารือและพิจารณาหลักสูตรระหว่างหน่วยงานดังกล่าวกับสถาบันการศึกษาหลายสถาบัน แต่เนื่องจากเป็นการประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระยะเริ่มต้นจึงทำให้มีผู้เข้าร่วมประชุมเพียงไม่กี่

กลุ่ม ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นว่าการที่กลุ่มอื่นโดยเฉพาะรัฐบาลและกรมการศึกษา ระดับอุดมศึกษาเข้าร่วมประชุมด้วยนั้นจะเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญแก่ หลักสูตรการท่องเที่ยว และสามารถช่วยกระตุ้นให้กลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องมีความกระตือรือร้นในการให้ความร่วมมือพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวด้วย

ผลการศึกษาที่ได้รับจากงานวิจัยชิ้นนี้สามารถตอบคำถามการวิจัยได้ครบทั้งสี่ข้อ จะเห็นได้ว่า หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีของประเทศอินโดนีเซียประกอบไปด้วย หลักสูตรวิชาชีพชั้นสูงและหลักสูตรวิชาการคุณวุฒิปริญญาตรี โดยทั้งสองหลักสูตรมีโครงสร้างและ เนื้อหาที่แตกต่างกัน และผลิตบัณฑิตที่มีคุณสมบัติและความสามารถทางทักษะที่แตกต่างกัน ความแตกต่างของทั้งสองหลักสูตรนี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้หลักสูตรการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซียมีจุด แข็งและจุดอ่อนหลายประการ ซึ่งจุดอ่อนประการหนึ่งที่ทั้งสองหลักสูตรมีเหมือนกันคือ การที่ไม่ได้ บรรจุวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมโดยเฉพาะในบริบทของกลุ่มอาเซียนไว้ในโครงสร้าง ซึ่งทั้งสอง หลักสูตรนี้สามารถบูรณาการวิชาดังกล่าวไว้ในโครงสร้างหลักสูตรได้โดยการบรรจุให้เป็นวิชาแกน หรือวิชาเลือกในโครงสร้างหลักสูตรของแต่ละสถาบัน โดยสามารถสร้างเป็นความร่วมมือระหว่าง สถาบันการศึกษาที่เป็นพันธมิตรทางวิชาการกัน หรือสร้างเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐบาล เช่นกระทรวงศึกษาธิการก็ได้